

Sygn. akt II UK 191/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 marca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn

SSA Bohdan Bieniek (sprawozdawca)

Protokolant Grażyna Niedziałkowska

w sprawie z wniosku U.P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.

o prawo do emerytury,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw

Publicznych w dniu 24 marca 2015 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 22 stycznia 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 22 stycznia 2014 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 4 marca 2013 r. i oddalił odwołanie U. P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. z dnia 15 czerwca 2012 r.

odmawiającej wnioskodawczyni prawa do emerytury w obniżonym wieku z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Sąd drugiej instancji zaakceptował w całości ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, traktując je jako własne. Z nich wynika, że U. P. jest z zawodu obuwnikiem i w okresie od dnia 21 czerwca 1974 r. do dnia 30 czerwca 1996 r. była pracownikiem Zakładów Przemysłu Skórzanego w S. W pierwszym etapie pracy odbywała staż, a następnie od dnia 1 października 1974 r. pracowała w dziale Opracowania Elementów Spodowych Obuwia, wykonując prace polegające na maszynowym starciu podeszwy, smarowaniu jej specjalistycznym klejem oraz prasowaniu podeszwy i otoka w celu dokładnego sklejenia elementów. Wszystkie wykonywane czynności mieściły się w zakresie pojęcia „obuwnik formowacz”. Po urodzeniu dziecka i powrocie z urlopu wychowawczego pracodawca od dnia 7 maja 1981 r. skierował odwołującą się do Oddziału Opakowań i Dodatków Obuwniczych. Wówczas pracowała przy ręcznym spinaniu pudełek, odbieraniu ich z taśmy oraz jako operator dwóch sklejek pudełek. W ramach pracy na tym Oddziale zajmowała się także okuwaniem sznurowadeł, jak i obsługą wtryskarki do wytworzenia elementów koniecznych do produkcji obuwia. W końcu pracowała przy drukowaniu winiet i etykiet. Rodzaj wykonywanej pracy wynikał z potrzeb zakładu pracy.

Dalej Sąd Apelacyjny stwierdził, że istota sporu sprowadzała się do oceny, czy ubezpieczona legitymuje się 15 letnim okresem zatrudnienia w warunkach szczególnych albo szczególnym charakterze, zwłaszcza z uwagi na wykonywanie pracy od dnia 7 maja 1981 r. do dnia 30 czerwca 1996 r. w dziale Opakowań i Dodatków Obuwniczych (tzw. kartonażu) w Zakładach Przemysłu Skórzanego w S.

Przystępując do oceny prawnej analizowanego sporu Sąd Apelacyjny zauważył, że praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionej w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Decydującą rolę w analizie charakteru pracy wnioskodawczyni ma zatem możliwość zakwalifikowania jej pracy

pod określoną pozycję powołanego wyżej załącznika do rozporządzenia. Wynika to z faktu, że nie każda praca w narażeniu na kontakt z niekorzystnymi dla zdrowia pracownika czynnikami jest w rozumieniu art. 32 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U z 2013 r., poz.1440) pracą w warunkach szczególnych, lecz tylko taka praca, która rodzajowo jest wymieniona w rozporządzeniu.

Sąd Apelacyjny podkreślił, iż kwalifikowanie prac w szczególnych warunkach ma charakter stanowiskowo – branżowy. Pod pozycjami w poszczególnych działach wykazu A zostały umieszczone konkretne stanowiska przypisane danym branżom. W ocenie Sądu drugiej instancji przedmiotowa regulacja nie jest dziełem przypadku. Specyfika poszczególnych gałęzi przemysłu determinuje bowiem charakter świadczonych prac i warunki, w jakich są one wykonywane oraz uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia.

Odnosząc powyższe uwagi do okoliczności sprawy Sąd Apelacyjny stwierdził, że nieuprawnione jest kwalifikowanie do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, pracy wykonywanej od dnia 7 maja 1981 r. do dnia 30 czerwca 1996 r. na Oddziale 200 – Opakowań i Dodatków Obuwniczych (kartonażu), jako pracy wymienionej w wykazie A, Dział XI (przemysł poligraficzny) poz. 5 (bezpośrednia obsługa maszyn i urządzeń do składania arkuszy papieru, krajania papieru i wyrobów poligraficznych oraz do oprawy wyrobów poligraficznych w drukarniach). Za tak przedstawionym stanowiskiem w ocenie Sądu drugiej instancji przemawiają dwie okoliczności. Po pierwsze, ubezpieczona wykonywała pracę w fabryce obuwia, która nie może być uznana za pracę w ramach nawet szeroko rozumianego przemysłu poligraficznego, co automatycznie uniemożliwia kwalifikowanie tej pracy do działu XI wykazu A. Pod drugie, powołany przepis in fine (poz. 5) dookreśla miejsce wykonywania wymienionych prac „w drukarni”. Zakład pracy ubezpieczonej nie był drukarnią. W konsekwencji nieuprawnione jest stanowisko Sądu Okręgowego odnośnie możliwości zakwalifikowania pracy ubezpieczonej od dnia 7 maja 1981 r. do dnia 30 czerwca 1996 r. jako pracy w szczególnych warunkach. Tym samym odwołująca nie legitymuje się wymaganym 15 letnim okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach. Jednocześnie Sąd drugiej instancji zauważył, że nie ma podstaw do oceny drugiego spornego okresu

zatrudnienia, wykluczenie bowiem okresu pracy od dnia 7 maja 1981 r. od dnia 30 czerwca 1996 r. wyklucza możliwość przyznania świadczenia w oparciu o art. 184 ustawy emerytalnej.

Mają na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny z mocy art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego ubezpieczona zarzuciła naruszenie prawa materialnego:

- przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U z 2013 r., poz.1440) oraz § 1 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) polegające na przyjęciu, że skarżąca nie spełnia warunków do uzyskania emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach, albowiem okresy zatrudnienia ubezpieczonej od dnia 21 czerwca 1974 r. do dnia 31 marca 1978 r. oraz od dnia 7 maja 1980 r. od dnia 30 czerwca 1996 r. nie mogą być uznane za pracę w takich warunkach, a także, że nie można jednego zakładu pracy zaliczyć do więcej niż jednej branży gospodarki narodowej, w zależności od rodzaju prowadzonej działalności, a tym samym stanowiskowo – branżowy charakter wyodrębnienia prac wyklucza zaliczenie różnych stanowisk pracy w jednym zakładzie pracy do różnych branż, a zajmowane przez skarżącą i związane z poligrafią stanowiska pracy nie uprawniają jej do wcześniejszej emerytury;

- przez niewłaściwe zastosowanie przepisu działu XI poz. 5 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) w związku z § 1 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia polegające na przyjęciu, że profil działalności zakładu pracy skarżącej nie może być uznany za mieszczący się w gałęzi przemysłu poligraficznego oraz, że ubezpieczona nie wykonywała pracy w drukarni, co wyklucza kwalifikację jej pracy przez pryzmat działu XI załącznika A do rozporządzenia.

Skarżący wniósł o uchylenie i zmianę wyroku Sądu Apelacyjnego poprzez uwzględnienie odwołania strony skarżącej w całości i przyznanie jej emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Nadto domagał się zasądzenia na rzecz wnioskodawczyni od pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw.

Okoliczności faktyczne przedmiotowej sprawy są bezsporne. Dostrzega to skarżący, nie formułując zarzutów w oparciu o drugą podstawę kasacyjną (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). Istotne ustalenia faktyczne zamykają się stwierdzeniem, że ubezpieczona zatrudniona, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, w Zakładach Przemysłu Skórzanego w S. od dnia 21 czerwca 1974 r. do dnia 30 czerwca 1996 r., wykonywała początkowo pracę na stanowisku obuwnik formowacz. Następnie po urodzeniu dziecka i powrocie do pracy z urlopu wychowawczego od dnia 7 maja 1981 r. została skierowana do Oddziału Opakowań i Dodatków Obuwniczych. W czasie zatrudnienia powierzane były jej następujące prace: ręczne spinanie pudełek, odbieranie zadrukowanych i wyciętych pudełek, drukowanie winiet i etykiet. Ponadto wykonywała pracę jako operator sklejkarki pudełek, okuwała sznurowadła, a także pracowała przy wtryskarce, wykonującej elementy obuwia.

Wykonywanie pracy w szczególnych warunkach stanowi element stanu faktycznego, którego ustaleniem przez sądy *a quo* Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 *in fine* k.p.c.). Zatem w ocenie zarzutów materialnych skargi wiąże ustalony okres i zakres realizowanych przez wnioskodawczynię czynności. W kontekście pierwszej przesłanki Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczona pracę w Oddziale Opakowań i Dodatków Obuwniczych wykonywała od dnia 7 maja 1981 r. Tymczasem skarżący wskazuje okres od dnia 7 maja 1980 r. i konsekwentnie go powiela w uzasadnieniu skargi kasacyjnej. Oczywiście taka modyfikacja nie jest dopuszczalna na obecnym etapie i w ten sposób wymyka się spod kontroli Sądu Najwyższego.

Istota skargi sprowadza się do wykładni prawa materialnego, a w szczególności art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440, dalej jako ustawa emerytalna) oraz § 1 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.- dalej jako rozporządzenie). Kontestowane w skardze normy prawne powinny być – w ocenie wnoszącego skargę – wykładane w sposób afirmujący odstępstwo od stanowiskowo – branżowego charakteru wyodrębnienia prac w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze. Przecież zakwalifikowanie zakładu pracy tylko do jednej branży (w tym wypadku przemysłu lekkiego) nie uzasadnia odmowy prawa do emerytury pracownikowi, który wykonywał prace typowe w innym dziale gospodarki (poligrafii), jeżeli był to równocześnie istotny zakres działalności przedsiębiorstwa. W ten sposób ukształtowane stanowisko wyznacza zakres pola badawczego, które po identyfikacji, prowadzi do konkluzji o symplifikacyjnym rozumowaniu oraz wykładni rozszerzającej szczególne regulacje prawne, związane z uzyskaniem prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Przypomnieć wypada, że ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 56, poz. 498) zmieniono treść art. 32 ustawy emerytalnej, w związku z czym od dnia 2 maja 2003 r. w celu ustalenia uprawnień, o których mowa w art. 32 ust. 1 tej ustawy, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych. Przepis ten, w zakresie w jakim posługiwał się określeniem „w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych”, został wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 czerwca 2004 r., P 17/03 (OTK-A 2004 nr 6, poz. 57 i Dz.U. Nr 144, poz. 1530) pozbawiony mocy prawnej. Jednak art. 32 ust. 4 ustawy

pozostał bez zmian i stanowi, że wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych.

Wykładni pojęcia „przepisy dotychczasowe” dokonał Sąd Najwyższy w uchwale siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNP 2002 nr 10, poz. 243), wskazując na przepisy rozporządzenia, z wyłączeniem tych, które zobowiązywały ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralne związki spółdzielcze do ustalenia wykazu stanowisk pracy w podległych im zakładach pracy. Stwierdził, że odesłanie do przepisów dotychczasowych w kwestii wykazów obejmujących świadczenie pracy w warunkach szczególnych, zawarte w art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej, nie obejmuje przepisów kompetencyjnych § 1 ust. 2-3 rozporządzenia. Odesłanie dotyczy więc tylko wieku emerytalnego, rodzajów prac, stanowisk, warunków uprawniających do wcześniejszej emerytury. To pozwala na wniosek, że przepisy dotychczasowe, o których mowa w odesłaniu, to § 2 ust. 1 rozporządzenia, stanowiący, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Sąd Najwyższy w konsekwencji stwierdził, że odesłanie do przepisów dotychczasowych nie dotyczy kompetencji do tworzenia wykazów obejmujących stanowiska, na których świadczy się pracę w szczególnych warunkach, ale obejmuje samą treść tych wykazów i inne okoliczności wyraźnie wskazane w art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej in principio, co zostało zaakceptowane przez Trybunał Konstytucyjny w motywach wskazanego wyżej wyroku (por. także wyrok SN z dnia 14 stycznia 2014 r., II UK 224/13, LEX nr 1424852).

Nie można tracić z pola widzenia, że prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym stanowi odstępstwo od zasady wyrażonej w przepisach ustawy emerytalnej. Nabiera to znaczenia szczególnie dziś, gdy wiek emerytalny ulega stopniowo wydłużaniu. Wyjątek od zasady powinien być interpretowany w sposób ścisły (*exceptiones non sunt extendendae*), tak by zachować cel uzasadniający to odstępstwo. Z kolei zgodnie z utrwalonym stanowiskiem doktryny, jak i

orzecnictwem Sądu Najwyższego, przepisy prawa ubezpieczeń społecznych powinny być wykładane ściśle (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2008 r., I UZP 6/08, OSNP 2009 nr 9-10, poz. 120 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 listopada 1999 r., II UKN 187/99, OSNAPiUS 2001 nr 4, poz. 121; 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04, OSNP 2006 nr 13-14, poz. 218; 25 czerwca 2008 r., II UK 315/07, Lex nr 496396), co oznacza w zasadzie prymat dyrektyw wykładni językowej w odniesieniu do pozostałych metod wykładni, w tym wykładni systemowej i wykładni historycznej lub celowościowej. Tak ukształtowane stanowisko nie jest przypadkowe, gdyż przesłanki uzyskania prawa do emerytury nie powinny lokować się w sferze swobodnego uznania. Stąd też w judykaturze utrwalił się słuszny pogląd, że w świetle przepisów rozporządzenia (wykazu A i B, stanowiącego załącznik tego aktu), wyodrębnienie poszczególnych prac ma charakter stanowiskowo – branżowy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 3 czerwca 2008 r., I UK 381/07, Lex nr 494112; 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09, Lex nr 515698 i I UK 24/09, Lex nr 518067; 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, Lex nr 619638; 19 maja 2011 r., III UK 174/10, Lex nr 901652; 14 marca 2013 r., I UK 547/12, Lex nr 1415525). Przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości do oddzielnych działów oraz poszczególnych stanowisk w ramach gałęzi gospodarki nie jest dowolne, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale przemysłu jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Znajduje on także zakotwiczenie w § 1 ust. 1 rozporządzenia, zgodnie z którym ma zastosowanie do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia. Skoro przytoczony przepis nawiązuje do wykazów (A i B), to znaczy że dokonany w nim podział prac stanowi istotny mechanizm jurysdykcyjnej oceny uprawnień do uzyskania świadczenia emerytalnego w obniżonym wieku emerytalnym. Nie ulega przecież wątpliwości, że praca w szczególnych warunkach, wykonywana stale i w

pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też osoba wykonująca taką pracę ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Oznacza to, że pod określoną pozycją wykazu jest umieszczone konkretne stanowisko odpowiadające danej branży. Wskazuje na to systematyka wykazu A, gdzie poszczególne działy (górnictwo, energetyka, hutnictwo i przemysł metalowy itd.) zawierają wykaz stanowisk, uprawniających do emerytury. Odstępstwo od tej zasady znajduje się w dziale XIV - prace różne - które nie zostały przypisane do określonego działu gospodarki. Zatem tylko w tym obszarze zatrudnienie w określonej branży nie będzie miało znaczenia w kontekście emerytury (za wyjątkiem pkt 7 odwołującego się do przemysłu muzycznego). Natomiast dalsze odkodowywanie rodzaju prac powinno odbywać się w granicach branży, do której przynależy zakład pracy zatrudniający pracownika. W okolicznościach faktycznych sprawy, wnioskodawczyni była zatrudniona w przemyśle lekkim przy produkcji obuwia, a żądanie przyznania emerytury wywodziła z tytułu wykonywania pracy w przemyśle poligraficznym.

Powyższe założenie implikuje konieczność uwzględnienia dodatkowych argumentów. Zatrudnienie może mieć miejsce w zakładzie pracy, którego działalność zamyka się w obrębie jednego działu gospodarki. W takim układzie w przedsiębiorstwie mogą występować zbieżności terminologiczne (nazwy stanowisk) odpowiadające nazwom miejsc pracy z innych działów gospodarki. Również zakres czynności konkretnego pracownika wskazywać może na pewne podobieństwo do pracy typowych w innej branży. W obu sytuacjach specyfika poszczególnych gałęzi przemysłu determinuje charakter świadczonej pracy i warunków, w jakiej jest wykonywana, jej uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia. Nie ma zatem aksjologicznych podstaw do przenoszenia warunków pracy z jednej gałęzi na drugą, skoro o prawie do emerytury nie decyduje stopień podobieństwa wykonywanych prac, lecz zatrudnienie w określonej branży, gdyż dopiero zatrudnienie wykonywane w takich warunkach umożliwi wcześniejsze ziszczenie się ryzyka emerytalnego (szybszej utraty sprawności psychofizycznej pracownika). Wówczas realizacja obowiązków pracowniczych kumuluje szereg czynników

decydujących o uprawnieniu do emerytury (np. uniezależnia ją od pór roku, czy też zmiennego zapotrzebowaniem na pracę określonego rodzaju).

W przedmiotowej sprawie interesująco przedstawia się kwestia, czy opisany wyżej dyktat przełamuje fakt, że oprócz branży podstawowej w zakładzie pracy istnieją inne wyodrębnione działy, zakłady, które zajmują się odmiennym profilem działalności, z rozwiniętą strukturą w ujęciu technologicznym i organizacyjnym, pozwalającą na przypisanie mu cech wielobranżowości. Nie chodzi tu o status podmiotowy (kto jest pracodawcą), gdyż ten aspekt w sprawie nie ma znaczenia, lecz o wyodrębnienie techniczne, zadaniowe, gdzie rodzaj pracy polega na wykonywaniu przedmiotowo innej pracy, związanej funkcjonalnie (lub nie) z podstawowym profilem produkcji. Zakres tych innych czynności może być istotny, czy też nawet równorzędny w stosunku do produkcji podstawowej. Postawiona teza w znacznym stopniu odpowiada kwestii wykonywania tej samej pracy w ramach zatrudnienia pracowniczego i innych form aktywności zawodowej człowieka (pozarolnicza działalność gospodarcza, umowy cywilnoprawne). W judykaturze nie budzi wątpliwości, że prawo do emerytury w wieku niższym od powszechnego przysługuje jedynie osobom wykonującym prace w ramach pracowniczego zatrudnienia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 12 lutego 2004 r., II UK 246/03, OSNP 2004 nr 20, poz. 358; 25 stycznia 2005 r., I UK 142/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 272; 29 czerwca 2005 r., I UK 300/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 94 i 8 maja 2008 r., I UK 354/07, MPP 2008 nr 10). Powyższe stwierdzenie należy uzupełnić, że chodzi o zatrudnienie pracownicze w branży, do której zakwalifikowany jest (był) zakład pracy, albowiem dopiero w ten sposób zinterpretowane prawo materialne realizuje cel, jakim jest określenie granic podmiotowych i przedmiotowych kręgu osób uprawnionych do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Przepisy rozporządzenia zostały napisane w sekwencji tradycyjne ukształtowanego modelu podziału pracy, tj. działów gospodarki, a następnie poszczególnych branż i opierały się na specjalizacji określonej jednostki. Odkodowywanie zapisów rozporządzenia powinno opierać się na statycznej wykładni przepisów, albowiem od czasu ich wejścia w życie nastąpił istotny zwrot w funkcjonowaniu systemu gospodarczego. Emerytury wcześniejsze, jako pewien stan zastany w nowej sytuacji ekonomicznej, zgodnie z wolą ustawodawcy są wygaszane. Nowe uprawnienia w kontekście

uzyskania prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym wynikają z materii objętej ustawą z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2008 r. Nr 237, poz. 1656). Antytetyczne rozumowanie prowadziłoby do bifurkacji systemu emerytalnego w obrębie realizacji obniżonego ryzyka emerytalnego z uwagi na wiek.

Zauważyć także należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawił się pogląd, iż jeżeli praca jest wykonywana na rzecz pracodawcy, ale w obrębie innego zakładu pracy, to podstawowe znaczenie dla stwierdzenia, czy jest pracą w szczególnych warunkach ma przynależność tego innego zakładu pracy do określonej branży. Jak już bowiem powiedziano, konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale przemysłu jest umiejscowione, na co nie ma żadnego wpływu przynależność pracodawcy do określonej branży, jeżeli pracownik w ramach swoich obowiązków wykonuje pracę w zakładzie pracy należącym do innego działu przemysłu. Wtedy bowiem konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla tego działu gospodarki, w którym praca jest wykonywana (por. uzasadnienie wyroków Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2014 r., I UK 337/13, Lex nr 1458817; 6 lutego 2014 r., I UK 314/13, Lex nr 1439383). Przedstawione judykaty nie przemawiają za dezaktualizacją wyżej omówionych argumentów, gdyż ustalenie pracy w warunkach szczególnych - jak już wskazano – stanowi element stanu faktycznego, którym Sąd Najwyższy jest związany w sprawie. Powracając na grunt przedmiotowej sprawy, rysuje się konieczność oceny stanowiska, wyrażonego przez Sąd II instancji, w kontekście rodzaju prac wykonywanych przez wnioskodawczynię od dnia 7 maja 1981 r., a mianowicie czy można je zaliczyć do prac w przemyśle poligraficznym – dział XI, wykaz A, poz. 12 - bezpośrednia obsługa maszyn i urządzeń do składania arkuszy papieru, krajania papieru i wyrobów poligraficznych oraz oprawy wyrobów poligraficznych w drukarniach. Konieczne staje się wyjawienie dystynkcji pojęciowych tej regulacji. Z gramatycznego brzmienia przepisu wynika, że chodzi w nim zarówno o miejsce wykonywania pracy (drukarnia), jak i obsługę specjalistycznych maszyn i urządzeń typowych dla przemysłu poligraficznego. *Ergo*, nie wszystkie prace związane z poligrafią samoczynnie kwalifikują się do prac

w szczególnych warunkach. Innymi słowy mówiąc, wykonywanie pracy w innym miejscu niż drukarnia albo wykonywanie innego rodzaju prac (niż obsługa maszyn i urządzeń do składania arkuszy papieru, etc.) nie weryfikuje zasadniczej tezy na korzyść skarżącej. W danej kwestii nie istnieje żadne domniemanie, czy też *argumentum certum* o tożsamości pracy odpowiadającej warunkom zatrudnienia w branży poligraficznej. Wręcz przeciwnie, jeżeli praca jest wykonywana w innym dziale gospodarki, to po stronie wnioskodawczyni istnieje obowiązek wykazania, że wszelkie czynności pracownicze, określane łącznie jako praca w warunkach szczególnych, muszą odpowiadać jednemu konkretnemu punktowi działu wykazu stanowiącego załącznik do rozporządzenia (np. obsługa maszyn do składania arkuszy papieru, krajania papieru i wyrobów poligraficznych, oprawa wyrobów poligraficznych). Jeżeli na tle zapisów rozporządzenia identyfikacja nie jest możliwa lub jest znacznie utrudniona z uwagi na stopień uogólnienia, to pomocne (i konieczne) staje się odesłanie do zarządzeń resortowych, w tym wypadku zarządzenia nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lipca 1987 r. w sprawie wykazu prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego (Dz.Urząd. M.P.CHiL z 1983 r. Nr 4, poz. 87). Zaznaczyć w związku z tym wypada, że uprawnienia do sporządzenia w podległych i nadzorowanych zakładach pracy wykazów stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazach A i B, nie rozszerzały ani nie ograniczały uprawnień pracowników, gdyż wykazy branżowe musiały być dostosowane do treści załączników do rozporządzenia i co do zasady stanowiły jedynie konkretyzację zakresu prac objętych tym rozporządzeniem w poszczególnych resortach i należących do nich zakładach. Wymienione przepisy określały szczegółowo stanowiska pracy, na których występowały rodzaje prac wymienione w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia. W tym tylko zakresie zarządzenie resortowe może być pomocne przy ocenie charakteru i kwalifikacji prac o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w rozumieniu art. 32 ust. 2 ustawy

emerytalnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2010 r., I UK 324/09, Lex nr 1001287).

Ad casum, zarządzenie w dziale XI (przemysł poligraficzny) pkt 5 bezpośrednio obsługa maszyn i urządzeń do składania arkuszy papieru, krajania papieru i wyrobów poligraficznych oraz oprawy wyrobów poligraficznych w drukarniach dookreśla, iż chodzi o wykonywanie prac introligatora przemysłowego, krajacza folii i tworzyw sztucznych, preparatora wyrobów introligatorskich, pomocnika w dziale introligatorskim oraz operatora maszyn od krajania papieru tektury. Z poczynionych przez Sąd Okręgowy i przyjętych przez Sąd drugiej instancji za podstawę rozstrzygnięcia ustaleń wynika, że w okresie od 7 maja 1981 r. obowiązki skarżącej na Oddziale Opakowań i Dodatków Obuwniczych sprowadzały się do prac pomocniczych przy spinaniu pudełek, obsługi urządzenia do sklejanego pudełek oraz drukowaniu winiet i etykiet. Tego rodzaju prace nie są wymienione w zarządzeniu resortowym. Naturalnie pamiętać trzeba, że w tym samym czasie ubezpieczona była także kierowana do prac przy okuwaniu sznurowadeł i obsługi urządzenia (wtryskarki) do wykonywania elementów obuwia, czyli typowych prac związanych z działem V poz. 12. Tego rodzaju sposób świadczenia pracy potwierdza prawidłową wykładnię prawa materialnego, dokonaną przez Sąd II instancji. Praca w szczególnych warunkach nie może być kompilacją czynności opisywanych w oddzielnych punktach wykazu, co w sposób jednoznaczny wizualizuje brak podstaw do ingerencji w zaskarżony judykat. Nie jest wobec tego trafne stwierdzenie, że ubezpieczona w ramach swoich obowiązków stale i w pełnym wymiarze była narażona na działanie tych samych czynników, co pracownicy zatrudnieni przy pracach opisanych w dziale XI pkt 5, skoro inne równocześnie wykonywane prace nie stanowiły integralnej części większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną jedną pozycję załącznika do rozporządzenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, Lex nr 375653; dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, Lex nr 509022 oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08, Lex nr 550990). Nie istnieją też przesłanki do wniosku, że czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia miały charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny (por.

wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75; 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 86).

Wyeksponowanie argumentów o pracy w szczególnych warunkach poprzez odwołanie się do ocen o dużej skali podobieństwa czynności wykonywanych przez pracownika nie może odnieść zamierzonego skutku, albowiem o faktycznie wykonywanym zatrudnieniu w takich warunkach nie decyduje walor ilościowy, lecz jakościowy. W końcu dążenie do wykazania pracy w szczególnych warunkach, skoncentrowane w pewnym momencie na odwoływaniu się do zasady nieróżnicowania uprawnień podmiotów znajdujących się w tej samej sytuacji, wyraźnie nawiązuje do zasady równości. Skarżący jednak nie wskazuje konkretnego przepisu prawa materialnego w tej kwestii, co w zasadzie wyklucza możliwość wywołania skutków zgodnych z kierunkiem skargi. W toku postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy nie jest zobligowany do poszukiwania normy prawnej, która może zagwarantować stronie skuteczność wniesionego środka odwoławczego. Tym niemniej należy zwrócić uwagę, że zasady sprawiedliwości wymagają, aby zróżnicowanie prawne podmiotów (ich kategorii) pozostawało w adekwatnej relacji do różnic w ich sytuacji faktycznej, jako adresatów danych norm prawnych. Z powyższego wynika, że zasada równości nie oznacza identyczności, zwłaszcza gdy ustalone okoliczności faktyczne wykluczają tożsamość rodzaju wykonywanej pracy, a opierają się na powiązaniach semantycznych wynikających li tylko z podobieństwa określonych prac zamieszczonych w dziale XI poz. 5 wykazu A.

Sumą powyższych rozważań jest stwierdzenie, że wyodrębnienie rodzaju prac w świetle przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. 1983 r. Nr 8 poz. 43) ma charakter stanowiskowo - branżowy, a zatrudnienie pracownika w wielozakładowym przedsiębiorstwie nie niweczy tego podziału, nawet gdy istnieje określony pułap podobieństwa wykonywanych zadań, tożsamości w nomenklaturze stanowisk pracy w stosunku do innej branży, niż dominująca (równorzędna) w zakładzie pracy.

Tym samym Sąd Apelacyjny dokonał prawidłowej subsumpcji norm prawa materialnego w stosunku do prawidłowo ustalonego stanu faktycznego, co niweczy postawione w skardze zarzuty jego naruszenia. Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł w sprawie na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.